

Жобо ИИМСИнин
Окумуштуулар кенешинде
каралып, бекитүүгө сунушталган
протокол № 1915
“27” 12 2019-жыл

ИЛИМИЙ-ИЗИЛДӨӨ МЕДИЦИНАЛЫК- СОЦИАЛДЫК ИНСТИТУТУНУН (ИИМСИ) ТАРБИЯ ИШТЕРИ БОЮНЧА КОНЦЕПЦИЯСЫ

Илимий-изилдөө медициналык-социалдык институтунда студенттерди тарбиялоодогу тарбиялык иштердин негизги максаты катары – ар тараптан өнүккөн, атаандаштыкка жөндөмдүү жогорку билимдүү, жогорку интелегенттүү, маданияттуу жана дени сак сергек жашоону жүргүзгөн, социалдык активдүүлүктү көрсөткөн, патриот-атуулдун сапаттарын камтыган инсанды тарбиялоо эсептелет.

Тарбиялык иштердин негизги маселеси катары – студенттердин активдүү ишмердүүлүгүн камсыздаган шарттарды түзүү менен өзүн-өзү аныктоодо жана өзүн-өзү калыптандырууда жүрүм-турумдук, маданий-интеллектуалдык өнүгүүгө, дени сак сергек жашоону жүргүзүүгө болгон талаптарын максималдуу канааттандыруу эсептелет.

Учурдагы замандын талабына ылайык төмөнкү маселелер актуалдуу деп эсептелет:

- кесиптик ишмердүүлүгүнүн эффективдүүлүгү үчүн зарыл болгон жекече-инсандык сапаттарды калыптандыруу;
- учурдагы шарттарда жашоого жана эмгекке жөндөмдүүлүгүн арттырууну, укуктук-саясий маданиятын, атуулдук позиясын жана патриоттук аң-сезимин калыптандыруу;
- интелегенттүүлүккө, жекече инсандык касиеттерин тарбиялоо;
- маданияттын бийик гуманисттик идеалдарына жана жалпы адамзатынын баалуулуктарына багыт алуусун өнүктүрүү;
- институттун тарыхый-маданий жана илимий салттарын сактоо жана өркүндөтүү;
- коомдун терс көрүнүштөрүн, аракеттикке, баңги заттарды колдонууну болтурбоо, дени сак сергек жашоону өркүндөтүүгө умтулуу, дене тарбиясынын абалын өнүктүрүү жана бекемдөө;
- студенттик өзүн-өзү башкаруунун түрдүү формаларында коллективдик башкаруунун ыктары менен көндүмдөрүн калыптандыруу;
- институттун биринчи курстарынын жана чет элдик студенттердин институттун чөйрөсүнө кирүүсүнө адаптацияланышына көмөктөшүү.

Студенттерди тарбиялоодо негизги рол профессордук-окутуучулар курамына жүктөлөт. Концепция ИИМСИнин кафедраларында, бөлүмдөрүндө, конкреттүү программаларды ишке ашырууга негиз боло алат. Институттагы тарбиялык иштердин системасы динамикалык, чыгармачылык жана демократиялык мүнөздө болуп дайыма толукталып, өркүндөтүлүп турушу зарыл. Концепциянын негизги максаты – студентти инсан катары ар тараптуу өнүктүрүү.

Концепциянын негизине төмөнкү идеалар камтылган:

- а) жекече инсандык мамиле – инсанды бийик социалдык баалуулук катары таануу;
- б) студентке тарбия башатынын субъектиси катары мамиле жасоо;
- в) ар тараптуу жаратылышы — курактык жана жыныстык өзгөчөлүктөрүн эске алуу;
- г) ар тараптуу маданияттуулугу — элдин улуттук каада-салтына басым жасоо;
- д) инсан аралык мамилелерди гумандаштыруу;
- е) студенттердин тарбиялык сезимдерине басым жасоо;

Акыркы жылдардагы Кыргызстандын социалдык-саясий жана экономикалык түзүлүшүндөгү өзгөрүүлөр жогорку билим берүү системасында да өзгөрүүлөрдүн болушун талап кылып жатат. Коомдун демократиялашууга ыктаган талабы окуу жайдагы тарбия саясатын демократиялык коомго ылайык кайра иштеп чыгуу керек экендигин далилдеди. Өзгөчө бүгүнкүдөй мезгилде Кыргыз мамлекетиндеги социалдык-экономикалык, нравалык ж.б. маселелерди чечүүдө ЖОЖдор жаңыча ой-жүгүрткөн, дүйнөлүк көз карашы калыптанган

маданияттуу адистерди даярдап, кыргыз коомчулугуна жаңы муунду, кадрдык жактан жаңы канды куюуга милдеткер.

Бул концепциянын максат-мазмунун, принциптерин жана багыттарын иштеп чыгууда Кыргыз Республикасынын Конституциясы, «Билим берүү», «Мамлекеттик жаштар саясатынын негиздери» жөнүндөгү мыйзамдык жоболор жана принциптер, ИИМСИнин уставы негиз болуп алынды.

ИИМСИдагы тарбия ишинин негизги максаты Кыргыз мамлекетине жана коомго ар тараптан өнүккөн кесипкөй инсанды калыптандырып чыгаруу. Терең профессионалдуу билимге ээ, жогорку маданияттуу, патриоттук аң-сезимдүү, жашоодо активдүү, дүйнөгө болгон көз карашы кенен, интеллигенттүү, рухий баалуулуктарга, улуттук каада-салттарга, мамлекеттик тилге сый-урмат менен мамиле кылган жаранды тарбиялоо.

Тарбия ишинин милдеттери:

- студенттерди демократиянын баалуулуктарына ылайык жашап-иштөөгө үйрөтүү;
- адеп-ахлактык, ыймандык аң-сезимди, жүрүм-турумдардын маданиятын өнүктүрүү жана калыптандыруу;
- кыргыз улутунун баалуу каада-салттарын, тарыхый-мурастарын, мамлекеттик тилин билүүгө үгүттөө;
- патриоттук аң-сезимди ойготуу жана өнүктүрүү;
- интеллигенттүүлүккө калыптандыруу;
- студенттердин коомдук активдүүлүгүн, өз алдынчалыгын, чыгармачыл жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү;
- руханий байлыгын кеңейтүү, гуманизмге тарбиялоо;
- сергек жашоо образына үйрөтүү;
- студенттерди дайыма өз билимин кеңейтүүгө жана тереңдетүүгө аракеттенүү адатын, изденүүчүлүк сапатты калыптоо;
- студенттерди кыргыз мамлекетинин мыйзамдарын бузбай, аны так сактап жашоого үйрөтүү, б.а., укуктук коомдун жаранын тарбиялоо;
- дүйнөдөгү, кыргызстандагы саясий-маданий маалыматтарды, илимдеги жаңылыктарды тынымсыз кабылдап туруу адатына көнүктүрүү;
- студенттик өзүн өзү башкаруу органдарын өнүктүрүүгө көмөктөшүү;
- коомдук пайдалуу иштерге студенттерди тартуу;
- студенттердин окуу процессиндеги тартип-эрежелерди жана элементардык жүрүм-турум маданиятын сактоосун көзөмөлгө алуу жана тарбиялоо;
- чыгармачыл студенттерди ачыкка таап чыгаруу жана алардын жөндөм-таланттарынын ачылышына, өнүгүшүнө шарт түзүп берүү;
- студенттерди жаңы технологиялардын (интернеттин) мүмкүнчүлүктөрүнөн пайдаланууга үйрөтүү;
- студенттик квн, ийримдерди, клубдарды ачуу жана алардын ишин жакшыртуу;
- көп тил билүүгө үгүттөө;
- студенттердин маданий эс алуучу иш-чараларын уюштуруу.

Тарбия ишинин принциптери ИИМСИнин профессордук-окутуучулук курам тарбия процессин туура уюштуруулары үчүн төмөнкү принциптерди өз ишмердүүлүктөрүндө жетекчиликке алууга милдеттүү:

1. Тарбия процессиндеги максаттуулук жана жогорку идеялуулук.

Бардык жүргүзүлгөн иштер тарбиялык максатка ылайык уюштурулуп, иш чаралар максатка жетүүнүн каражаты катары каралуусу керек. Ар бир иштин артында тарбиялык максат болууга тийиш.

Окутуучунун ар бир кыймыл аракети, жүрүм-туруму, анын сырткы көрүнүшү, сүйлөө манерасы, адамдарга кылган мамилеси студенттин интеллектуалдык жана рухий-нравалык жактан өнүгүүсү үчүн булак болот. Ошондуктан бардык профессордук-окутуучулук курам эн биринчи өздөрү укуктук-нравалык нормаларды, жүрүм-турум эрежелерин, профессионалдык-илимий этиканын принциптерин так сактап, студенттерге үлгү көрсөтүүлөрү тийиш. Окутуучулардын таалим-тарбиялык насаат сөзү менен кылган иши шайкеш болуусу кажет.

2. Тарбиялоо ишин турмуш жана эмгек менен байланыштыруу.

Студенттерди турмушта өз ордун табууга, жашоодо өз алдынчалыкка үйрөтүү.

Аларды тынымсыз эмгектенүүгө калыптандыруу жана эмгектин адамды рухий жактан өркүндөтүп жаратуучу күчүн, эмгектин баалуулугун түшүндүрүү.

3. Студенттерди жамаатчылыкта (коллективде) тарбиялоо.

Институттагы студенттердин жамаатчылыгы – инсанды калыптандыруунун эң маанилүү фактору болуп эсептелинет. Студенттерди ынтымак, иштиктүү, башка бирөөлөр жөнүндө кам көргөн, жолдошчулук, тилектештик сезимдери өнүккөн жамаатта тарбиялоо. Бирдиктүү идеялык максатка умтулган, коомдук пайдалуу ишмердүүлүккө ынтымакташкан студенттик жамааттын жаралышын камсыз кылуу. Студенттерди жамаат менен бирге болууга жана жамаат жоопкерчилигин сезүүгө үйрөтүү.

4. Тарбия процессин системалуу жана ырааттуу жүргүзүү.

Адамдын тарбияланып-калыптанышы узак убакытта ишке ашкандыктан, тарбия ишин чаржайыт, туш келгенде же эстегенде аткарбастан, ар дайым үзгүлтүксүз жүргүзүү менен тарбия процессин педагогика илиминин негизинде ырааттуу ишке ашыруу зарыл.

5. Студенттердеги өз алдынчалуулукту жана демилгелүүлүктү өркүндөтүү менен педагогикалык жетекчиликти туура айкалыштыруу. Ар кандай кубулушка карата студенттердин өз алдынча пикири, көз карашы бар, ар кандай ишке чыгармачылык менен мамиле жасаган, идея көтөрө билген демилгечил, активдүү, эркин инсанды калыптандыруу.

Студенттер турмуштук бай тажрыйбага али жетишерлик эмес болгондуктан, окутуучулар дайыма аларга жол көрсөтүп, багыт берип, жетекчиликке алуусу зарыл. Ошону менен бирге тарбия процессинде студенттердин өз алдынчалыгын жана демилгелүүлүгүн басмырлабай, алардын аракетин окутуучулар жандили менен колдоого алуусу керек.

6. Студенттердин курстук-курактык жана жекелик өзгөчөлүгүн эске алуу.

Тарбия процессин уюштурууда студенттердин курстук-курактык, ал турсун шаардык, айылдык жактарын эске алуу менен ар бир студентти жакындан билип, жекече өзгөчөлүктөрүнө маани берүү менен тарбиялоо. Студенттер менен жекече иш алып барууга жетишүү. Тарбия процессинде көп варианттуулук технологиясын колдонуу.

7. Тарбия процессинин гумандуу багытта болуусу.

Ар бир студентке сый-урмат менен мамиле кылуу, ар кандай жашоо образындагы жана жүрүм-турумундагы студенттерди сабырдуулук менен кабыл алуу, ошону менен бирге аларды туура жолго тарбиялоо. Студенттин жакшы сапаттарына таянуу менен андагы терс жүрүм-турумдардан арылтуу. Студенттерди демократиянын баалуулуктарына ылайык тарбиялоо. Алардын эркиндиктерин жана укуктарын сыйлоо менен мамиле кылуу. Идеялардын, пикирлердин плюрализмдин сактоо, студенттерди өз көз караштарын эркин айтууга үйрөтүү.

8. Тарбиялоодо ЖОЖдун, ата-энелердин жана коомчулуктун талаптарынын биримдигине жетишүү. Тарбия ишине ата-энелерди да тартуу. Мамлекеттин, коомдун талаптарын иликтөө. ИИМСИнун, ата-энелердин, коомдун ортосундагы педагогикалык тыгыз байланыштын болуусу.

9. Тарбия процессинин элдиктүүлүгү. Кыргыз элинин элдик педагогикасын, маданиятын, тарыхын, каада-салттарын окуп үйрөнүү, өздөштүрүү аркылуу студенттерди тарбиялоо.

10. Тарбия процессин илимий-профессионалдуу негизде жүргүзүү. Тарбия ишин педагогика, психология илимдеринин теорияларына, принциптерине ылайык уюштуруу. Окутуучулар өз адистиги боюнча гана эмес, тарбия ишине да изденүүчүлүк, чыгармачылдык, компетенттүүлүк, жоопкерчилик менен мамиле кылуусу талап кылынат.

Тарбия берүүнүн негизги багыттары:

- *Интеллектуалдык тарбия*, таанып-билүүчүлүк иш-аракетке, чыгармачылдыкка, изденүүчүлүккө туруктуу аракеттенүү адатын студенттерде калыптоо. Өзүн өзү өнүктүрүүгө, өз билимин бирөөнүн түрткүлөөсүз өз алдынча кеңейтүүгө психологиялык жактан даярдоо. Студенттерди дүйнөлүк цивилизациянын баалуулуктарынан, илимдеги жетишкендиктерден, дүйнөлүк маалыматтардан дайыма кабардар болуп турууга көнүктүрүү.

- *Жарандык-патриоттук тарбия*, Кыргызстанда жашаган ар бир жаран ал кайсы улуттан экенине карабастан, Кыргыз мамлекетин өз мекениндей сүйүп жашоого жана өз өлкөсүнүн өнүгүшү үчүн жарандык салым кошууга милдеттүүлүгүн түшүнгөн аң-сезимди калыптоо. Кыргыз мамлекетин, конституциясын, мыйзамдарын, символдорун, мамлекеттик тилин, улуттук каада-салттарын сыйлоо менен мамиле жасоого тарбиялоо. Студент жаштарда

улуттук аң-сезимди өнүктүрүү. Ал үчүн эне тилин, кыргыз элинин маданиятын, тарыхын, каада-салттарын үйрөтүү. Кыргызстандын келечегине оптимисттик көз караш менен кароо жана өнүгүп өсүүсү үчүн тынымсыз окуп-эмгектенүү. Улуттук духту көтөрүү жана улуттук азчылыктарга сый мамиледе болууга тарбиялоо.

- *Адеп-ахлактык тарбия*, студенттерди терс жүрүм-турумдардан, мамилелерден арылтуу. Аларда адептик, толеранттык сапаттарды, этикалык нормаларды, ыймандык баалуулуктарды калыптоо. «Инсан», «Адам болуу» түшүнүктөрүн кеңейтүү. Студенттердин арасында жыныстык тарбияны күчөтүү менен алардагы жыныстык көз карашты, маданиятты, келечектеги ата менен эненин милдеттери жөнүндөгү жоопкерчиликти калыптандыруу. Сойкулук туурасында терс образды түптөө.

- *Эстетикалык тарбия*, адамдар ортосундагы мамиледе, табиятта, искусстводо, жүрүм-турумда, кийинүүдө, чыгармачылыкта кооздукка умтулууну калыптандыруу. Студенттердин сулуулукка болгон табитин өнүктүрүү жана көркөм-чыгармачыл жөндөмдүүлүктөрүн өркүндөтүүгө шарт түзүү.

- *Саясий-укуктук тарбия*, студенттердин саясат таануу билимин, саясий-укуктук маданиятын, мамлекеттик түзүлүш жөнүндөгү түшүнүгүн, өлкөдөгү саясий процесстерге туура анализ берүү жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүү. Дүйнөнүн, өлкөнүн жаңылыктары менен ар убак кабардар болуп турууга үйрөтүү. Укуктук билимди, укуктук аң-сезимди өнүктүрүү. Дайыма өз укук, милдеттерин билип жүрүүгө, мамлекеттик мыйзамдарды так аткарууга, мыйзам чегинде жана жарандык жоопкерчиликти сезип жашоого тарбиялоо.

- *Дене тарбиясы*, башкы нерсе – студенттин бекем ден соолугу. Ал үчүн студенттерди туура тамактануу маданиятына, таза жашоо эрежелерине, уйку режимин сактоого, маданий эс алууга, спорт менен машыгууга тарбиялоо. Сергек жашоо образын үгүттөө жана калыптоо.

- *Эмгек жана экономикалык тарбия*, студенттерди эмгекчилдикке, ак ниеттүүлүккө, таза эмгекти ойлоого, ар бир ишке чыгармачыл мамиле кылууга, өз кесибин сүйүүгө тарбиялоо. Коомдун экономикалык турмушунун мыйзам ченемдүүлүктөрүн өздөштүрүү. Жеке менчикке жана коомдук байлыктарга ысырапкерчиликке жол койбогон сарамжалдуулукту калыптандыруу. Экономикалык сабаттуулукту арттыруу.

- *Экологиялык тарбия*, студенттердеги экологиялык билимдерди, аң-сезимди, түшүнүктөрдү кеңейтүү. Жаратылышка аяр мамиле кылууга, айлана-чөйрөнү коргоого жана таза сактоого тарбиялоо.

ИИМСИнун тарбия иштерин жакшыртуунун шарттарын жана каражаттарын эң оболу окуу жайдын жетекчилик органдары тарбия берүүнү приоритеттүү тармак катары түшүнүүсү зарыл жана тарбия иштеринин жакшыртылышы төмөндөгүдөй шарттардын аткарылышына байланыштуу аныкталат:

- тарбия процессине катышкан бардык окутуучуларды, кызматкерлерди теориялык-методологиялык колдонмолор жана нормативдик база менен камсыз кылуу;

- мамлекеттик тил жана социалдык маселелер борборунун көмөгү менен студенттерди тарбиялоонун маселелерин талкуулап-талдаган тегерек столдорду, семинар, дискуссияларды, ачык сааттарды уюштуруп туруу;

- тарбия иши тынымсыз жана үзгүлтүксүз процесс, ага атайын убакыт бөлүү, эмгек кылуу талап кылынат. Ошондуктан тарбиялык иштер үчүн да кошумча эмгек акы төлөп берүү жагын колдоого алуу керек;

- ар бир кызматкер семестр, жылдык отчетторунда тарбия иштерин чагылдыруусу, ал эми жетекчилик тарабынан ал отчетко баа берилүүсү зарыл;

- жыл сайын мыкты иш алып барган кураторлорду аныктоо жана аларга сыйлыктарды уюштуруу ж.б.

- жумасына бир жолу студенттик тайпаларда кураторлор тарабынан тарбиялык сааттарды уюштуруу;

- Ар бир окуу предметинин билим берүүчүлүк жагы менен бирге тарбиялык функциясын өрчүтүү.